

ВОЛЬНАЯ Беларусь

№ 36

1917 г.

Нядзеля 31 сьнежня

1917 г.

№ 36

Цэна асобнаго № 25 кап.

ГОД ВЫДАНИЯ I.

Адрес редакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захарук. 18.

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газеты) за 1 радок шпальты 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны рад.

Асобам, шукаючым працы—1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р.	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Надпіска прымаецца толькі с 1-го чысла кожнага месяца.

Перамена адрэсу 50 кап. Пры зьмене адрэсу конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытальна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ні будучы.

На ліставанне, перасылку рукапісаў і іншых адказаў—павінны прыкладацца маркі.

Газета палітычная, эканамічная і літаратурная.

Прымаецца падпіска на палітычную, эканамічную і літаратурную газету „Вольная Беларусь“

З Новага Году газета будзе выходзіць журналом на 8 старонак вялікага фармату. С прычыны дарагоці і нізкага паперу газета мае друкавацца з такім рахункам, каб задаволіць запатрабаванні падпісчыкаў. Дзеля таго, хто хоча атрымліваць у 1918 г. нашэе выданне, той павінен падпісацца загодзе, або паведаміць аб гэтым лістоўна. На працягу выпадкаў, багачанне падпісчыка ні будзе спойнана за недахватом лішніх экзэмпляроў.

У 1918 г. будучы друкавацца гэтакія рэчы с прыгожаю пісьменства: „Сымон Музыка“ (ч. III, IV і V) і „Новая Зямля“ Якуба Коласа, Апавяданні Тараса Гушчы, „Маці“, „Генэрал“, з романа „Крыж“, „Па чыстай адстаўцы“ Максіма Горэцкага, „Аповеданне без назвы“ Язэпа Лёсіка, пьеса „Ні розумам сыяцімі, а сэрцам“ К. Вясласка і шмат дробных апавяданняў і вершаў розных беларускіх пісьменнікаў.

Падпіска: на год—12 рб., на поўгода—7 рб., на 1 м-ц—1 рб.

50 кап. На ішчы тэрмін падпіска ні прымаецца.

Адрес редакцыі і адміністрацыі: г. Мінск, Захарук. 18. Тэлефон 776.

«ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ» выйдзе у 1917 г. у ліну 36 нумароў. У 1918 г. «Вольная Беларусь» стане выдавацца журналом вялікага фармату на 8 стр. і с першых нумароў, апрач зазначанага у абвестцы, пачнуцца друкаваць пьеса Алеся Гаруна «НАРА», «ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ» у перыод с VIII—XIII стагоддзя П. Нечыпорэнін, «ГАБРЫЭЛЕВЫ АЛЛЕІ» М. Горэцкага і «МАЦІ, МУЗА І ПАЭТА» Цішка Гартнаго.

Тры сьцежкі.

Тры сьцежкі на нашай зямельцы праходзяць,—

Тры сьцежкі.
Адна на Заход—да Варшавы.
Другая на Усход—да Масквы.
А трэціца—проста ўпярод,
Ідзе, ідзе, ды ідзе—
Далёка—да самага Сонца,—
Тры сьцежкі.

Тры варты на сьцежках сталі і чакаюць,—
Тры варты.
Адна ўся у чорных сутанях лацінкаў,
І хітры-зміяны язык саўтаў
Усіх кліча-завае да готыцкіх харомаў,
У руці паном чакаваць.
Другая ўся у залатых позумэнтах.
І грубаю голазнай лалікай кліча,
Кулак ле сціснуты, Бяда гатова.
Ганяе ўсіх пад пар-звон на паклон.
А трэціца варты у сьвітках, у белых,
У полах тканых рукамі селянін—
Усе у васількох ды у макавых пветках.
Бароды сівыя да самых грудзей,
І вочы зігнучы, бы зоркі.
Нічога ні кажуць, а граюць на гуслях,
У сьпевах бяз слоў уся відаць Беларусь.
Шчыр-бры шумяць і жаўроні сьпеваюць.
Хвалюцца рэчкі. Ратаі аруць.
І чуецца гора ніччэспай зямлі,
І чуецца сьпеваць бяздоўнай Краіны.
І граюць на гуслях. І сьпеваць бяз слоў
Ов, дужа гаворуць, чаруюць душу.

Ідзі, беларусе, толькі сьцежкай сваёй!
Сьцежкай сваёю
Да Сонца ідзі!
Мінск 27/II—1917 г.

Ясакар.

Завіруха.

Завіруха скача почу
Патарочай, плач, вчэ;
Пухавы сьнег у вочы
Сьнегавіні мнэ; раточа.
Іду на вобмаці лёдзё жытыя я

Ніжывыя суну ногі,
— Бес дарогі. Цело нын,
Каліны; верставы я
Прамійнае слух, убогі
Троірогі крыж збывелы,
Насівелы, цёмны, строгі.
Ні чакаю дапамогі...
Прыступае нехта беды
— Асьмилелы, вот усьцігае,
Акаляе, скамянелы,
Пасівелы,—абнімае.

Завіруха—
Рагатуха сьнегу
І у прабегу шпача у вуха:
«Завіруш—ці пачуеш:
«Я завею, я угрою,
«Зараз ляжаш, дзякуй скажаш,
«Мне ты скажаш» Завіруха—
Рагатуха—шпача у вуха.

Ажно чую: раптам злая
Улягае, уліхае
Завіруха. Запірае.
Прысягае у полі. Нікне
А ні-зыхне велар-сватка.
Бачу хатка
— Як тры зоркі тры ваконцы—
Пры гэціціці. Верацены
Дыму у неба уюцца, пнунца,
— Хатка, вокны, дым, сьмяюцца,
Клічуць, вабяць, сустрачаюць
Прывечаюць, запрашаюць,
Голае чую родных, мілых.
Узмацаваўшыся на сілах
Крыкнуць рады «згінь ты горо!»
А яно у аткае гаворы:
— «Над табой
Сьнег гурбою»

1914 г. Сьбір.

А. Гарун.

Грамадзяне!

Абяздаваны і пакрыўджаны векамі беларускі народ абудзіўся ад векавога гора, сьлез і пакуты, разгату сваю сьпіну, выпрастаў скочаныя плечы і пачаў сам будаваць сваю хату, вацаць сваю сьветлую, вольную будучыню. Але ворагі волі, гвалтаўнікі і прыгоншчыкі ні даюць пакутаць беларускаму народу выявіць сваю волю і будаваць сваежыццё так, як яму жадаецца. Ваякі абраз уавасрошанага народу ўстрыжваю асінае гняздо ворагаў беларускага народу і так звных «камісараў Заходняй бласці», захінуўшых уласць у краі, нічога супольнага ні маючыя з Беларуссю, ні зацікаўленыя яе доляй, яны паднялі безасудна руку на вольных сыноў Беларусі—салдат, сялян і рабочых ад усяго краі—якія сабраліся на Усебеларускі Зьезд у г. Мінску. Яны прывялі ўзброеныя сілы, арыштавалі прэзідыум зьезду і шматкаго з яго відных членаў і шкодзяць далейшай працы зьезду.

Грамадзяне! Рушыцца сьвятосе право беларускага народу на самавызначэньне; гіне зававаная Расійскай Рэвалюцыяй воля! Выдуляючы свой гротэст проці гвалту над беларускім народам, клічам усіх, каму дарагая воля, каму дарагая сьветлая будучыня Беларусі,—злучыцца цесней увакруг беларускіх пролетарскіх арганізацыяў і агульнымі стараннямі даць адпор усім гвалтаўнікам і намоушліўцам, якія хочуць адняць у нашага народу яго право самаму вырашыць сваю долю у цяперашні трагічны для Беларусі момэнт. Злучыўшыся у свае нацыянальныя арганізацыі, беларускі народ ні пазволіць р-зным цемным, нізідомым асобам кідаваць яго долю, а сам сабе працарабіць шлях да волі, роўнасьці і брацтва!

Даму гвалтаўніку—ворагоу волі, ворагоу працоўнага беларускага народу!
Ніхай жыве Вольная Беларусь!

Выканаўца Камітэту воіноу-беларусаў Паўночнага Фронту.
Віцебскі Камітэт Беларускай Сядзілішчнай Грамады.

Усебеларускі зьезд.

(Агляд).

Зьезд адчыніўся у мінекім горадзкім театры 5-го сьнежня. А гадзіні 7-й у вэчар пачалі надыходзіць дэпутаты. Вольнасьць салдат у шэрых пышнях, а так сама многа селян у кажушках с клункамі у руках, або за плячыма. Хутка театр напоўняецца. Многа гасцей і цікавых. Штацікі мала. Адзін, два, тры,—і то хто небудзь с членаў Вялікае Рады...

Усіх хвалюе думка, што скажа зьезд, у во што выльецца гэтка мора галасоў? Што пачуе ад яго родная старонка? Па якому шляху павядзе ен спакутны край? Але усе пачуны, што с пастаповамі зьезду прымушаны будучы лічыцца і Польша, і Літва, і Гэрманія, і што да галасу яго прыслухіваецца і Украіна.

Нападаюцца і ворагі беларушчыны. Туляючыся на цемных кутках, яны вядуць агітальнае проці зьезду, проці Вялікае Рады і беларускага руху. Чуваюцца ўсім абрыдлыя словы аб польскай інтрызі, аб патрыманні руху панскімі грашыма і аб тым, што сацыялістычная грамада на повадзі у князе. Але агітальны ўспеху ні мае. Адны сьмяюцца, другія адмахваюцца, як ад назолу, а дзе—хто сярод салдат пагражае агітатарам арыштам за пашырэнне цемных чуток. Гэта намагае. Агітаторы змоўкаюць і хаваюцца у гуршчы.

А 7-й с паловаю гадзіні старшыня Выканаўчага Камітэту Цэнт. Вайсковае Рады, С. Рак-Міхайлоўскі, ад імені бюро па скліканні зьезду, абвешчае, што правамоцных дэпутатаў покі што 300 чалавек, рэшча—або з дарадчым галасам, або госяці. Усіх дэпутатаў павінна быць 900 чалавек. А таму, прапінуюцца тым часам адчыніць толькі параду, покі зьездца усе дэлегаты зьезду, або зьбірацца правамоцны лік яго.

Прапінуюцца прымаецца, выбіраецца Рада старшын і чытаецца навестка зьезду. Парадак дня гэтакі: 1) Ціперашняе палітычнае становішча і лес Беларусі. а) Вайна і мір, міжнароднае становішча Беларусі. б) Становішча Расіі. (Дакладчыкі—Я. Варонка і Гольман). в) Нацыянальная цэльнасьць Беларускага народу і яго самаадзначэньне. (Дакладчыкі—проф. Е. Карскі, Я. Лёсік і Канчар).

2) Унутранае становішча Беларусі. а) Эканамічная разруха і адноўленне гаспадар. і эканамічнага жыцця краі. (Дакладчыкі—А. Уласаў, В. Іваноўскі). б) Вырашэньне зямельнага пытаньня: 1) перадача зямлі працоўнаму народу; 2) формы карыстання зямлёю; 3) інтэнсіфікацыя сельскае гаспадаркі у зьвязку з вырашэньнем зямельнага чытаньня. (Дакладчыкі—А. Смоліч і Канчар). в) Божэскае пытаньне. (Дакладчыкі—Э. Будзька і Цы-кевіч). г) Інваліднае пытаньне. (Дакладчыкі—П. Бадунова). д) Адноўленне зруйнаваных вайною сельскіх гаспадарак краі. (Дакладчыкі—Э. Будзька, Архангельскі, Пліс, Гадзіцкі-Цвірка). е) Адноўленне вярнунага грамад.-культурнага жыцця у краі: чарговыя пытаньні на народнай прасьвеці на Беларусі. (Докладчыкі—Догіяла, Ігнатюскі).

3) Аўтаномія Беларусі і фэдэрацыйны лад Расійскай Рэспублікі. Правы і вольнасьці Беларускага народу і нацыянальных меншасцяў краі. (Дакладчыкі—Я. Варонка, А. Цыкевіч, Мэч).

4) Арганізацыя тымчасовай краёвае уласці. а) Прадстаўніцкі краёвы орган; б) Выканаўча-адміністрацыйны орган. в) Судовы краёвы орган. (Дакладчыкі—Я. Варонка, Паўзнер, Ярэмч).

5) Фінансы Беларусі. (Дакладчыкі А. Уласаў).

6) Арганізацыя Беларускай нацыянальнай арміі. Дакладчыкі—ген. Кондратовіч, С. Рак-Міхайлоўскі).

7) Краёвы Устаноўчы сойм Беларусі. (Дакладчыкі—Я. Дыла, А. Вурбіс, Я. Варонка).

Прымаецца прапінуюцца паставіць, як асобны пункт, пытаньне аб канспэрацыі і у першую чаргу адносіны беларусаў да украінцаў, палікоў і літоўцаў у зьвязку с перажываемым момэнтам.

Зьезд пастаноўлена разгледзіць на 8 сэкцыяў: 1) Палітычна-нацыянальную, 2) Аграрную, 3) Эканамічна-фінансовую, 4) Культурна-просьветную, 5) На справам арганізацыі тымчасовай уласці, 6) Дзяржаўна-прававую, 7) На справам арганізацыі арміі і 8) Божэскаю і на справам ашкі.

7-го сьнежня, посьля доўгіх спрэчак, пастаноўлена зьезд лічыць правамоцным, ні глядзячы на тое, што ні усе яшчэ дэпутаты зьехаліся. Усе згадзіліся на тое, што родзіна ні можа чакаць. Настаў грозны час, Беларусь просіць абароны. «Калі мы піпер і памылімся у чым-коледы, —кажа адзін прамоўца, дык наш Беларускі Устаноўчы Соём выправіць нашыя памылкі і напіша законы для нашага краі.» «Калі большасці без зьезду забралі уласць, то чаму мы на зьездзі ні можам абвешчыць уласць», заўважае другі. Ген. Алексееўскі просіць слова і кажа, што мы адсталі ад украінцаў, але ні трэба забываць, што часам апошнія робяцца першымі.

Зьезд прызнаецца правамоцным. Тэатр напоўняецца гучнымі воклікамі: «Ніхай жыве Беларускай Народнай Рэспубліка!»—«Ніхай жыве Беларускай армія!»

С. Рак-Міхайлоўскі адчынае зьезд прамоваю: «Народ Беларусі! На маю долю выпаў вялікі гонар адчыніць гэты зьезд. Праз вашыя плечы я бачу ўсю Беларусь. Вы прышлі скаваць свае словы. Працуйце-ж на карысьць свайго народу! Ніхай жыве вольная Беларусь!»

Ваенны аркестр заіграў марсельскае. «Ніхай Жыве Беларускай Рэспубліка!» гучна разнасіцца па театру. Беларускі хор сьпевае беларускую марсельскае «Ад веку мы спалі», гымн «А хто там ідзе?» і другія рэвалюцыйныя песьні. Пачынаюцца прывітанні, с пачатку ад беларускіх арганізацыяў, а потым ад ішчых нацыянальнасьці. Цікава зазначыць прывітаньне ад салдату украінцаў заходн. фронту,—прывітаньне, зьвязанае с канфлітам паміж Укр. Цэнт. Радаю і большавіцкім урадам, абвешчыўшым вайну Украіні. «Беларускі народ!—скажа украінскі прадстаўнік: «Мы тры годзі разам с табой вядом вайну. Валаа гора было нашым горам і нашае шчасьце—нашае пшчасьце. Над намі ціпер надзялі меч. Мы маем право скаваць: ні лёз у нашу хату! Гурток людзей ідзе проці нас. Ні магу я ні падзяліцца з вамі сваім горам. Дэмэкратыя абвешчыла лозунг «самаадзначэньня», а ціпер ні дае нам самым самавызначэньня. Нас прымушаюць прыняць большавіцкае «самавызначэньне». Нам абвешчылі вайну. Тры украінцы фронтоваго камітэту у Мінску арыштаваны. Яны ляжаць, што на вашай зямлі, у вольнай Беларусі, нас арыштоўваюць!» (Крыкі: «аслабніце, аслабніце!») Гучныя апло-

двумястами пераходзяць у грандэзную ованую.

Прытанні цягнуліся і на заўтра да поўдня. Пасля выбару прэзідыума пачынаюць чытаць даклады. Першым прачытаў даклад «На зямельнаму пытанню» стары народаволец, А. Я. Вонч-Осмалюскі. Яго стрэчаюць і проважаюць аплюдысмантамі.

Дакладчык разглядае зямельнае пытанне на Беларусі так, як гэта робяць расійскія соц.рэвалюцыянеры. На яго думку, *ураўнявальнае землепользаванне* развяза зямельнае пытанне і дасягне справядлівасці. Агрыкультурну можна развясці праз кнігі, лекцыі, газеты, абмяноўчы прыватную, асобістую ініцыятыву у гэтым сэнсі. Там, дзе селяне прывыклі да індывідуальнага гаспадарства, можна заводзіць хутары па 4 і больш хутароў разам і, у разі чаго, зноў рабіць перацэлы.

Разгон Усебеларускага з'езду.

17 снежня, у вечары, адбыўся агульны сход дэлегатаў Усебеларускага З'езду у Беларускам Нацыянальным Домі (быўшае Дворанскае Сабранне). На чарзе дня стаяло пытанне аб краёвай уласці.

У большасці рэзалюцый вымагалася абвясціць Беларусь аўтаномнай Рэспублікай. Была, праўда, нівялікая кучка людзей праціўнікаў Беларускай Рэспублікі. Але удалося зладзіць паміж іх некалькі прыватных сфальшываных дакументаў. Іх падаслалі ворагі беларускага руху, каб шкодзіць справе. Агульны настрой быў вельмі падняты. Усе дэлегаты З'езду выказалі патрэбнасць вырашыць долю Беларусі ні чакаючы, — зараз-жа. З розных куткоў вялікай залі раздаваліся радасныя выклікі:

«Ніхай жыве Беларуская Рэспубліка!»
«Ніхай жыве вольны Беларускі Народ!»

Галя 3 гадзіны у ночы Рада З'езду скончыла сваю работу. Старшыня пачаў чытаць апрацаваную Радай рэзалюцыю. У гэты момант падыйшлі да стала прэзідыума два салдаты і назваўшы сабе: першы — «гамісарам запэдняй абласці», а другі — «начальнікам гарнізону», сказалі, што прышлі арыштаваць прэзідыум і разганяць З'езд.

Тады, пры іх жа, старшыня З'езду агласіў першы пункт рэзалюцыі, дзе Беларусь апавешчаецца Рэспублікай. Бадай што увесь З'езд аднастайна зацвярдзіў гэты пункт.

— Таварышы, наш дом акружоны войскамі! Каля яго стаяць кулямёты і броневакі! — пачуўся раптам аднекуль голас.

У залі падняўся шум. Тады зьявіўся да З'езду с прамовай «начальнік гарнізону» Крывашэін.

Хістаючыся на пагах, крэмка выпіўшы, ён пачаў гаварыць. Але праз шум спачатку нельга было нічога разабраць. Толькі потым, як троху пацішэло, пачуліся безсвязныя фразы «начальніка», каторы гаварыў аб нейкіх «лайковых перчатках». Кончыў ён сваю біліберду вось як: «А тепер я распускаю ваше сабрание!»

Пры гэтых словах у залю увайшлі ўзброеныя салдаты.

Агульнымі сіламі іх выціснулі за дзверы і, пасля згукі марсельезы, нехта голасна казаў:

— «Браты беларусы! Мы бачылі жандармаў Мікалая II, але сягоння мы убачылі жандармаў у свабоднай рэвалюцыйнай старане, пад маскай большавіцкіх камісараў, на вольным з'ездзе вольнага народу!»

Зноў уварваліся салдаты, разбіраючы барыкады с крэслаў і задлікаў, накіданыя дэлегатамі з'езду — селішчамі і салдатамі.

Пад сьпева жалобнага маршу, выведзілі арыштаваны прэзідыум і шмат каго з вільных працоўнікоў з'езду. Арышт цягнуўся ўсю ноч. Прыклады працавалі на права і налева. Паволі пусцела вялікая зала. Гаслі лампы. А у цёмным кутку сідзеў адзінока сівы дзед — селянін. Плечы яго ўздрыгалі. Ён плакаў, як дзіця.

На заўтрае, у ночы, а 4 гадзіні, разганялі і Вайсковую Беларускаю Радую, будзячы членаў яе штыкамі.

Абурэнны, з вялікім гневам у душы, разбегаліся дэлегаты Усебеларускага З'езду, селяне і салдаты, ва ўсе воласці, ва ўсе гарады, ва ўсе фронты, ва ўсе воінскія часці. І болей тысячы чалавек дэлегатаў з'езду будзе апавядаць усім аб «самовывзначэнні» беларускага народу большавіцкімі штыкамі.

Гэта ганебная вестка разнеслася-разліцелася па ўсёй Расіі, выклікаючы ва ўсіх гарадах пратэсты проці большавіцкага рэжыму.

Гэты акт зьдзеку над беларускім народам, учынены праз наплыўны элемент гвалтоўніцкіх чужынцаў, моцна углыбіўца у душы кожнага чалавека, пакутаваў-

шаго за Волю. І ўсе зразумеюць, што гэтакімі сваімі дзеямі большавікі самі капуюць сабе дол. А ганьба ім астанецца на векі!

Пасля гэтага кожны пчыры беларус яшчэ з большай энэргіяй, з большым агнём будзе працаваць на карысць пакутнай маці-Беларусі, ні пакладаючы рук, ведаючы, што трэба самім аб сабе дбаць.

Ніхай жыве Беларуская Рэспубліка!
Ніхай жыве Вольны Беларускі Народ!

Дэлегат З'езду *І. Неленко.*

Кароткі фэльетон.

Перад Новым Годам.

Канцэлярыя у пеклі. Ляскаюць шчыты. Скрыпяць перы. Чарногі рыноцца у розных пугатых кнігах. Дадзіваюць і адпісваюць. Адпісваюць і дапісваюць.

Пад загадам самога князя пекла, Люцыпара, яны робяць падрахункі сваім дзеям за 1917 год і рыхтуюць праекты на 1918 год.

Але раптам, у самым разгары работы, убогаіць лёкай, чорт Азавэль, і кажа, што сама пані Сваволя прышла з дакладам.

— Просімо, просімо! — прыемным басам, па джэнтльмэнску, кажа Люцыпар, — з ахвотаю паслухаем таварыша Сваволю. Мы чакаем! І Люцыпар галантна пакурціў хвастом.

Увайшла і пакланілася страшная ведзьма, Сваволя. Гарбата, з доўгім сінім носам, с чырвонымі вачыма, з доўгімі касцюістымі рукамі, с пазурамі вострымі на пальцах, уся у гідкіх ануцах — яна ні вельмі вабіла воку. Самы зашды Бэк і то словам «буржуйка» ні адважыўся-б яе сароміць.

Але у пеклі яна была самай жычлівай пёткай-кумою.

— Ні бойся, ні палохайся, — кажа яна гідкім, замагільным голасам, — я сваю справу ўладзіла так, як і дзеі ні трэба. Німа ўжо Волі на сьвеці! Яна сядзіць у мяне, як сучка на ланцугу. Рот ануцамі заткнуты, каб і ні піскула нават. Я, Сваволя, паную цяпер, як і напавала даўней.

— Браво, таварыш, браво — крычаць чэрці з усіх бакоў, на розныя галасы, на розныя лады.

— Калі Воля пачала рухацца, — кажа далей Сваволя, я троху запіпакоілася.

Яна, Воля, вырвалася ніспадзеўкі з маіх ланцугоў і задумала парадкі рабіць. Але я хутка яе цапнула у свае лапы і ўся яе справа пайшла шурм-бурм. І я заварыла людзям такую кашу, што выйшло цэлае Вавілёнскае столпатарэнне. Я пачала помпаваць натоўп людзей рознымі ідэямі. Людзі ні могуць іх пераварыць і пачынаюць рыгаць імі направа і налева, як тыя сьвінні перакормленыя.

Пры гэтых словах чэрці лопаліца, апледыруючы, і высюваваюць доўгія языкі з зьмяіннымі джаламі.

— Я напускаю на людзей залёнага зьмія — кажа далей Сваволя хрыплым голасам, — людзі папываюцца і паміраюць пры бочках, топяцца у гарэлцы, грабуюць, палюць ўсё і забіваюць брат брата.

— Чудзь ўгледзіць чалавека ні п'янаго, спакойнаго, у чыстых, людзкіх вопратках, — адразу мая гарачая хэра крычыць на яго «Буржуй!» і раздзіраець яго на кавалкі.

Чэрці круцяць хвастамі і глушчць пекло оплескамі.

— Я людзям паказала, што такое Воля! І яны цяпер, зьявіўшыся, ніпрытомныя, дзікія, — тузгаюць адзін аднаго, пытуюць, аж любя глядзець!

Чэрці радасна паддзіваюць Сваволю на тры вярсты у гору. Люцыпар з ёю палуецца і пытае:

— А каго ты там, таварыш, покуль што на сваім мейсцы аставіла?

— Хі-хі-хі! — кажа Сваволя, — Бэкаў!

— А чым яны сябе зарэкамандавалі? — зацікавіўся Люцыпар.

— Усім, таі. Глаўкапекл, — усім! — кажа Сваволя. — Лічы па пальцах: ніволя слова, ніволя друку, «самавывзначэнне народаў». Хі-хі, — «вызначаюць» украінцаў і беларусаў; і арыштоўваюць паліцыю Рады, зьезды палых народаў і рэкамі разліваюць кроў па вуліцах. І ледьця людзкая кроў разам з гаралкай, хі-хі!

— Іхняе пекло лепшае за тваё, таварыш Глаўкапекл!

— Яны, — кажа далей Сваволя, — усім калі народ раней і цяпер. Яны штыкамі правялі свабоднае голасаванне у Устаноўчы Сойм і рознымі фальшамі і гвалтаваннем праводзілі сваё Бэкаўскія спіскі. А калі ўсё-ж такі аказаўся выбраным народам і іншым людзям, дык яны стараюцца разганяць Устаноўчы Сойм, хі-хі! Яны руйнуюць гарады, палюць вёскі, і нішчудзь ўсё багацце сваімі дэкрэтамі.

— Хай жывуць Бэкаўскія дэкреты! — гаркнуло ўсё пекло.

На залезной дарозі.

I.

Івась нікому ні зайздросціў — можа затым, што ён быў яшчэ сусім малы і мала знаў жыццё; толькі цяперашняй сваёй долі ні паменю бы ён на долю панскага сына, хоць сам Івась быў толькі сын будачніка.

Будка іх стаяла адна у полі, пры самінькім лесі, праз каторы так сьмела і размашыста пралетала залезная дарога. Нівялічкі дворык быў агароджан прыгожа гарачыёю. Пад аконцам, каторае выходзіло у бок залезнай дарогі раслі кветачкі, красаваўся пышны мак, а з нівялічгай градкі выкідала цыбуля, як шчэціну, свае стройныя перы. У дварэ, каля самай будкі, замест стала, стану высокі, гладкі дубовы пень, з роўна абрэзаным верхам. У сьвятлі дзянеч, у харошую пагоду, сямья будачніка ціла тут гарбату. Высокі, разложысты дуб распасяціраў свае тоустыя ланы над дворыком будачніка, хаваючы яго зяленую травінку ад гарачага сонейка. Івась гадаваўся адзін. Апроч кур, леўня і сабакі Жучка, у Івасі ні было таварышоў. Затое ж хто, як ні Івась, знаў характэро летняй раніцы у полі? Каму, як ні яму, былі вядомы ціхі шэсты старога лесу на захадзі сонца? Хто лепш яго разбіраў ітупышнюю гаворку? І ласяня мала здаволення паслухаў, як крэхчэць жабы у зялёным балотцы? Сам Івась прызнаваўся у сваім сэрцы, што такога прыгожаго кутка ні знойдзеш нідзе на сьвеці... А залезная дарога?..

Не, — каб пачуць усю поўнату гэтаго харотства, гэтых чараў дарогі, што ідзе каля іх, то трэба бачыць яе на свае вочы, трэба палюбавацца ёю у ясны веснавы, або летні дзянечак. Роўная, як струнка, доўгая — вжом ні скінуць, — расекла яна лес сваім сьмелым махам на дзьве палавіны, і Бог Сьвятлы ведае, куды яна дзвенца, выскачыўшы з лесу. Івасю крэмка хацелася выбрацца у дарогу паглядзець, што знайходзіцца там, за лесом, над каторым заусюгды вісела сівяватая смуга, толькі гэта ніяк яму ні удавалася. Прызнаецца, ён трохі баяўся далёка адыходзіцца ад дому. Была яшчэ адна прычына любіць за-

лезную дарогу. Івась ніколі ні прапускаў здарэння спатыкаць пасажырскі цягнік: колькі разоў добрыя людзі выкідалі Івасю праз вакно вагона то цукеркі, то пустыя бляншэкі, што у высокай меры радавала малаго Івася і рабіло яго проста такі шчаслівым.

Івась ні меў яшчэ свайго дзела і жыў вольна, як той воздзх палеу, на каторым ён гадаваўся. Часта бегав ён на залезную дарогу паглядзець, як яго бацька падымае, чысціць палатно дарогі, як пробіе, ці крэмка сядзіць на шрубках гайкі. Усе гэта цікавіла Івася, і ён так углыбляўся у бацькаву работу, што забываўся аб сваім носі.

— А на вошта ты падкручываш гэтыя шрубы? — пытаў Івась бацьку.

— А каб рэлысы мацней трымаліся, — адказываў бацька: — будучь скрэпленыя дрэнна, цягнік можа сысьці з дарогі, зробіцца нішчаснае, людзі пагінуць.

Івась зараз жа думаў аб тым, які малюнак выляляў бы сабою цягнік сышоўшы, ні дай Божа, з рэлісаў. Скура яго шорхла, мурашкі бегалі па целі ад гэтых думак, і ён яшчэ шільней паглядаў за тым, ці ўсе гайкі перапрабаваны, а калі бачыў, што бацька мінаў каторую, то зараз жа зьявртаў на гэта яго увагу.

— Іш ты, майстар дарожны, — гаварыў бацька і, каб зрабіць прыемнае сыну, прабываў гайку.

— Барані Божа, каб ні ты, то было-б крушэньне, — жартаваў бацька, а Івась думаў, што гэта праўда, і ад радасці ні памятаў, на каторым ён сьвеці.

II.

Новае жыццё, новыя думкі прынесла с сабою вайна.

Івась ніяк ні мог растлумачыць сабе, што за рэч такая — вайна; толькі потым, па меры таго, як ён прыслухоўваўся да гутаркі старшых, у ім зляжыўся страшны вобраз вайны. Вайна, у думках Івася, нешта асобнае, нізалежнае ад волі людзкой. Гэта была страшная кабеціна, каторая бадзеецца па сьвеці, і дзе яна ступае, там робяцца пажары і разбурэньне страшнае. Вакруг яе гінуць людзі, і рэчкі ідуць чалавечая кроў. Гэтую лютую баб-вайну выпусцілі на сьвет нямецкі, за гэта нашы салдаты і ідуць на нямецкую.

Перш ім трэба зававаць сваіх супраціўнікоў, а тады ўжо зладзіць страшную кабеціну і залерці яе у гэкі глыбокі калодзь, адкуль яна і ні вылезе. Тады і настане на сьвеці спакой. Івась кожны дзень бачыў, як вайлі адзін за другім цягнікі с салдатамі. Божа мой! Адкуль яны толькі браліся? Загарэлыя, здаравецкія, — здавалася, ні ведалі яны ніколі нікога гора і бяды: у кожным польдзі грэмуе гармонія, высядзя, дружныя зыкі песьняў заглушалі гук вагонных калёс; крэмкі салдацкія ногі ніхвотна стаялі на мейсцы: то тут то там рыхтаваліся яны крутнуцца, разайсьціся у шалены заліхвацкія скокі, і толькі ніхвотка прастору стрымоўвалі іх парыванні. Усе гэтыя зьявы крэмка займалі Івася. Поезд с салдатамі удалася, меншыўся і у канцы саўсім прапаў з вачэй далёка у тым лесі, куды уцякала і сама залезная дарога. А Івась стаяў, і думкі-вообразы ціха снаваліся над яго маленькаю галоўкай і калыхалі яго сэрца яшчэ нівядомымі для Івася жаданымі. Яму самому хацелася быць салдатам і ехаць у гэтую прыгожую, чароўную даліну, нівядомую, так моцна парываючую да сябе Івасеву душу. Бачыў Івась, як на доўгіх плянхорах вязлі страшныя гарматы на агромных калёсах... Пазіраючы на ўсе гэта, Івась ні так баяўся вайны, і яна здавалася яму нават высялаю.

— І куды яны едуць і едуць? — пытаў Івась у бацькі.

— На вайну, — адказываў каротка бацька і ўздыхаў.

— А чаму іх так многа?

— Многа? і ворагоў многа, сынку.

— Ну, а што пачнуць там рабіць, як зьдучца ўсё?

— Ваеваць будучь.

— А як будучь ваеваць?

— Як ваеваць будучь? — перапытаў бацька і разьбінаў сьпіну — ён чысціў і падмятаў палатно дарогі: — а вот: нямецкі аўстрыякі будучь паіскаць на нашых, нашых — на іх, пачнуць жарыць с гармат адны у другіх, з вытокаў і кулеметаў і будучь ўсе сходзіцца, а як сойдуцца — будучь калодца лютыхамі — во гэтак! —

Раптам уляцеу лёкай Азавэль з радыотэлеграмай і дае Люцыпару. Люцыпар чытае:

«Ад Глаўкапекла да Глаўкапекла!

На Украіні лёдка кроу. Разганяюць прыкладамі і штыкамі беларускіх селянскіх зьвязды. Мае п'яныя Крывавішчы паказваюць добрым людзям Волю ў вастрагах. Троцкі мае выдань дэкрэт аб новых гі лёгінах для людзкіх галоў.»

Чэрці выюць і рагочуць з радасьці, а Люцыпар дыктуе сваёму сакратару радыотэлеграму:

«Ад Глаўкапекла—Глаўкапеклу.

Дзякую за шчырую службу. Вы, Баці,—мае найлепшыя таварышы! абмапываеце народ ні горні за быўшага самадэжэца Мікалая II.»

3. Бядуля.

Становішча зямельнага пытаньня на Беларусі.

Цікава азнаёміцца з становішчам зямельнага пытаньня на Беларусі ў дыфэрэнцыйных яго даных. «Беларуская Рада» падае гэтакія падрахункі:

У Віленшчыні пры двух мільёнах 21 тыс. насельніцтва на 1914 г. селянства мелу 2,279,000 дзесяцінаў зямлі; зямлі скарбавога, удзельнага, царкоўнага, горадзкоўскага, або панскага, 1,533 тыс. дзесяцінаў.

У Віцебшчыні пры 1,909 тыс. насельніцтва на 1914 год лічылася: селянскае зямлі 1,593 тыс. дзесяцінаў, казеннага, або скарбавога, удзельнага, царкоўнага і падобнага 326 тыс. дзесяцінаў.

У Гродзеншчыні на 2,029 тыс. насельніцтва селянскае зямлі—1,517 тыс. дзесяцінаў, скарбавога, удзельнага і падобнага 558 тыс. дзесяцінаў, а панскага 1,203 тыс. дзесяцінаў.

У Міншчыні (амаль ні 3 мільёны насельніцтва) селянскае зямлі было 1,946 тыс. дзесяцінаў, скарбавога і іншага—810 тыс. дзесяцінаў, а панскага—5,257 тыс. дзесяцінаў.

У Магілёўшчыні (2,358 тыс. насельніцтва) селянскае зямлі—1,619 тыс. дзесяцінаў, скарбавога—182 тыс. дзесяцінаў, а панскага—2,304 тыс. дзесяцінаў.

У Смаленшчыні (2,073 тыс. насельніцтва) селянскае зямлі—1,936 тыс. дзесяцінаў, скарбавога—191 тыс. дзесяцінаў і панскага—1,634 тыс. дзесяцінаў.

Лес—багацтва нашага краю. І цікава азнаёміцца з плянкаю лесу на Беларусі. На Віленшчыні скарбавых лесу—260 тыс. дзесяцінаў, удзельных—німа, панскіх—643 тыс. дзесяцінаў.

На Віцебшчыні скарбавых лесу 165 тыс. дзесяцінаў, удзельных—8,154

дзесяцінаў, панскіх—840 тыс. дзесяцінаў. На Гродзеншчыні скарбавых—277 тыс. дзесяцінаў, удзельных—116 тыс. дзесяцінаў і панскіх—334 тыс. дзесяцінаў.

На Міншчыні скарбавых лесу—473 тыс. дзесяцінаў, удзельных—німа, панскіх 2,507 тыс. 700 дзесяцінаў.

На Магілёўшчыні скарбавых—105 тыс. дзесяцінаў, удзельных—німа, панскіх—715 тыс. дзесяцінаў.

На Смаленшчыні скарбавых лесу—85 тыс. дзесяцінаў, удзельных—німа, панскіх—997 тыс. дзесяцінаў.

Лесу спарых, або грамадзкіх, і селянскіх на Беларусі бадай што німа, апроч Магілёўшчыні, дзе іх лічыцца 205 тыс. дзесяцінаў, і Смаленшчыні, дзе іх—138 тыс. дзесяцінаў.

Ад Рэдакцыі. «Вольная Беларусь» покі што аднаўляе пачатак демократычнага газэта з багатым аддзелам прыгожага пісьменства выдавецтва нашых пісьменьнікаў.

Чытачы і прыхільнікі нашыя! Падтрымайце «Вольную Беларусь» падпіскаю, зборам ахвяр і пашырэннем беларускага друкаванага слова. Гэта наша адзіная газета, адзіны сьветач на ўсю Беларусь. Цяжкі час прымушае нас звярнуцца за падмогаю да ўсіх, хто спагадае росквіту беларускага друкаванага слова. Народ ні можа жыць без кніжкі і свае газеты.

Дружына за працу! Да гэтага заклікае нас званне **беларуса**. Хто дае, той і мае! І пхай ні пацумуе мы дакору, што ні маем свае газеты! Ушануем сябе ад гэтага сорама!

Уселякія весткі.

Зялёны зьмей.

Ні глядзючы на аснаднае становішча, у Петраградзе разгэдуе зялёны зьмей. Рабуюць гарэлку і віно і стрэляюць па вуліцах.

Пагромы ідуць і ў дзень і ў ночы. Стрэляюць с кулямётаў і са стрэльбаў. Прывалены дзеля ўсмірэння салдаты нічога зрабіць ні могуць і так-сама далучаюцца да п'янай оргіі. Віно са склепаў выносуць у кошыках і мешках. На дарозі іх пераймаюць другія ды адбіраюць. З гэтай прычыны пачынаюцца цэлыя бітвы на вуліцах. Забіваюць пры гэтым зусім ніпавіных людзей, якіх выпадкова праходзіць. Выслано некалькі броневікоў, якіх курсіруюць па Кацерынскаму каналу каля вуліц і стрэляюць с кулямётаў. Есць шмат забітых і раненых. Баронючы толькі адзін бровар, было забіто 8 салдатаў, 3 чырвонагвардзейцы і ранена 300 чалавек. У скля-

пах знаходзіць шмат утапіўшыхся ў гарэлку.

А п'яныя патоўпы ўжо ні здавальняюцца гарэлкай ды грабуюць магазіны.

Слово украінцаў па Крыленку.

У тэлеграме ад украінцаў да Крыленка паказана, што Крыленко забывае, што гэта—воля народу, свабода і самавызначэнне. Паміж іншым, там ёсць і аб тым, што Крыленко хоча, каб Украінская Рада была з адных расійскіх большавікоў, але **народ ні самавызначаюць, а ен сам вызначае сябе.**

Далей украінцы так кажучь:

«Пан Крыленко, ці вы страцілі надзею на мір і хочаць, каб украінцы адны вавалі с праціўнікам? Чаму вы ні кажаці расійскім садатам, што перад імі стаяць палчынцы немцаў? п. Крыленко, **з вамі будаваць Украінскую Рэспубліку мы ні можам, мы самі яе збудуем.** Вы кажаці аб волі, п. Крыленко, дзе яна? **Дзе воля слова, друку, дзе выбраныя органы ўсім народам?** Пакажыце нам, мы ні бачым і ні чуем, дзе засідае Устаноўчы Сойм? Ці вам кажаць аб волі народу, калі вы разганяеце пасланных ім. П. Крыленко, вы хочаці ісьці на нас, дык памятайце, што дзеля сваёй абароны мы, украінцы, пойдзем на вас. Як старшыня нацыянальнага блоку арміі паведамляе, што блок арміі з нацыяў: украінскай, астонскай, польскай, латышскай, жыдоўскай, мусульманскай, беларускай і літоўскай ні прызнаў уласці народных камісараў ні лічучы пытаньня а фронці, а прызнае толькі свой цэнтральны інстытут.»

Старшыня Украінскай Рады 12 арміі Ліукун.

„Да будуць вьсь еднн.“

У уніяцком часопісі «Слово Истины» надрукован артыкул ноўгородзкаго протоіерэя Александра Усцінскаго аб злучэнні царквы пад загалоўкам «Да будуць вьсь еднн.»

1) Рымскія каталікі,—кажа аўтор,—і ўсходнія праваслаўныя хрысціяне астаюцца ў цэльнасці, кожны пры сваіх дагматычных верах і пры сваіх літургічных, адміністрацыйных і дысцыплінарных парадах.

2) Рымскі папа, як ухвалена I і IV ўсёсвятельнымі саборам, прызнаеца глаўным перасвяшчэннікам хрысціян ўсяго сьвету.

3) Імя сьвяцейшага папы павінаеца на вялікім выхадзі і на аўтэнціх ва ўсіх праваслаўных царквах Расійскай дзяржавы.

4) Расійская праваслаўная Царква астаецца вольнай, кіруючыся сваімі ула-

нымі іерархамі.

5) Расійскія праваслаўныя епіскапы, неўдаволяныя рашэннем сваіх спраў сьнодам, могуць, як гэта здаралося і ў старасьвецкай царкві, пасылаць апалядзі да папы.

6) Пазваляецца епіскапам і сьвяшчэннікам адной і другой Царквы служыць разам Божую літургію і прычащанца сьвятых тайн,—у каталіцкай царкві па каталіцкаму звычайу, у праваслаўнай—па праваслаўнаму.

7) Так-сама і міране, праваслаўныя маюць право прычащанца у каталіцкай царкві, каталікі—у праваслаўнай.

8) Глаўны расійскі мітрапаліт ці патрыярх паведамляе папу а сваім ухваленні паведамцельнай граматой.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Украінскія грошы. У Кіеві вышлі украінскія грошы за подпісам дырэктара дзяржаўнага банку украінскае рэспублікі. Грошы маюць гэтакія напісы: Украінская народная рэспубліка. Дзяржаўныя крэдытныя білеты. Карбаванцы раўняюцца расійскім рублям. Грошы забеспечваюцца ўсёю дзяржаўнаю маёмнасцю рэспублікі, зямлямі, лесамі, дзяржаўнымі прыбыткамі, пукроваю манаполіяй і іншымі манаполіямі і маёмнасцямі. Грошы маюць напісы па расійскай, польскай і жыдоўскай мовах.

Селянскі зьезд пра Украіну і большавікоў. 7-го снежня на селянскім зьездзе ў Петраградзе абгаварывалася пытаньне пра адносіны «народных камісараў» да Украіны. Была ухвалена такая рэзалюцыя: 1) у той час, як зроблена перамір'е на немецкім фронці, абвешчаецца вайна дома, з Украіною. Гэта глычынства і ганебнае лічэнне; 2) зьезд вызвае сваё абурэнне радзі народных камісараў, каторая ўпчынае новую вайну ў расійскай рэспубліцы; 3) зьезд вымагае прыпынення братняй крывавая вайны; 4) зьезд залічвае, што рада народных камісараў, якая вінна ў гэтай братняй вайне, павінае кару перад народам у асобі Устаноўчага Сойму; 5) зьезд заклікае салдатаў і матросаў ні йці паходам на Украіну; 6) зьезд шчырае прывітанне Украінскай Радзі, украінскай радзі работніцкіх і салдацкіх дэпутатаў, якія сталі на абарону Украіны.

Пастанова «Праваслаўнае Царкоўнае Рады» Усеукраінская Праваслаўная Цар-

Тут бацька намеруеся памялом у Івася, нібы збіраючыся прабіць яго. Івасеу бацька маляваў зьвязу бою па-сваёму. Івась слухаў, раскрышы рот.

— А ім баіць?—спытаў Івась.

— Каму?

— Тым, што гэтак бялюца.

— Уселяк, сыноч. бывае: каго раняць, таму баіць, а на сьмерць забьёць, нічога і ні учуеш.

— А я-б ні біўся.

— Як-то ні біўся-б? Бяу бы салдатам, то мусіу бы вавеаць, сынку.

І другія думкі пачыналі варушыцца ў галаве Івася. Цяпер яму робіцца крэху асьней, чаму сярод салдат пападаюцца і такія, на чым твару адбіваюцца такі смутак і гора. Мусіць ёсць с чаго засумаваць, занудзіцца чалавеку! І яшчэ бачыў Івась, як з другога боку, з-за таго нівадомга лесу, ішлі і другія паязды з вагонамі, на каторых былі вялікія, чырвоныя крыжы. І ціха было ў гэтых цягніках, пірухома ляжалі там раваныя салдаты. А маці кожны раз, навіраючы на гэтыя вагоны, джэга-джэга уздыхала, прамулючы:

— О, Божа, Божа! Колькі гіне і гаўміцца народу!—

III

Ад часу да часу любі, малы Івась рабіць абходы сваіх улюбленых куточкаў, якіх было тут ні мала. Бывала, раніцою выйдзе Івась з будкі на свой дворык, прыпрэцца дзе-небудзь у куточку на соневку, сцішыцца, задумаецца, стаць, разважае, прыслухіваецца да тых радасных зыкаў і шуму, каторымі вавеаць гэты вольны Божы сьвет, або проста любуецца характарам летняга дзенька. нейкое пісьное для самага Івася жаданне пацягнуць яго далей з двара, на той прастор, дзе натура стварае таемныя жыцця.

На акраіне поля стаяў тут лес, пачынаючыся чародкаю высокіх і роўных дубоў, каторыя, крэху воддалі ад залезнай дарогі, зачаліся с таўшчаразнымі старасьвецкімі хвоймі. Здавалася, што нейкі лянны цар сумаску навібіраў іх у сяго лесу: такія кны былі высокія, выносныя, стайныя, гладкія, а ма-сны былі высокія, выносныя, стайныя, гладкія, а ма-нушы іх—адна любата,—адна адну, як пышныя

шапкі. Далей, каля поля, цягнуўся вузкі прыса-дзісты хвойнік, сярод каторага зрэдка разпіналі свае прыгожыя верхавіны старыя хвой. У гэтым хвойніку было многа даўнейшых ям.

Вучоныя людзі, каторыя хадзілі сюды з гораду пагуляць, напашацываць (горад быў ні так далёка), казалі, што гэтыя ямы—знак глыбокай старыны—гэта даўнейшыя агоны, як яшчэ Літва вавала с Маскоўшчыной. Простыя людзі пра ямы гаварылі крэху ні так. Сяляне запверджалі, што тут ні так даўно, на памяці многіх з іх, быў бровар, і ў гэтых ямах заковывалі картолю. Івася ні так цікавіла гэта спорка вучоных з нівучонымі, як самы тыя ямы, на грунці каторых глеба ўжо заскарнілася, і там расла траўка, куні прыгожаго сіңу і розныя раські, у каторых так многа было усякіх конікоў і жу-коў. А самае важнае—каля ям пад кучастымі хвой-камі расло многа добрых грыбоў, пра каторыя ведаў адзін толькі Івась. І часта малы Івась, узнушы с са-бою конькі і лустачку хлеба, прыбегаў сюды пагу-ляць, паглядзець на вежы царквы і касцёлаў, каторыя былі адгэтуль добра відаць, на стары манастыр, самы высокі ва ўсім горадзі, на трубы фабрык і за-водаў. Сюды падыходзілі роўненскія загены жыта і збожжы, тут жа было многа сьпеваў птушынаго, шуму і знону уселякіх мшак і блішчастых жукоў. І Івась так углыбаўся ва ўсе гэтыя маюмкі і зьявы, так змываўся з жыццём поля, лесу і ўсяго гэтаго Божала сьвету, што напэўна быў бліжэй к пазнанню таемнасьці яго жыцця, чым які небудзь вучоны.

Каля ям быў высокі пагорак, с каторага было далёка відаць. Івась часта ўзбегаву сюды, каб па-глядзець, што творыцца вакол.

Было гэта над восень.

Івась стаяў на пагорку. Ен прыслухіваўся к ці-шы, як бы яна павінна была штось адкрыць яму. Яго чуткое вухо улаўляло далекі-далекі гул, бы гом. Але небо было асялюткае, дзе-ні-дзе зьлігні-ка засьцігалося яно тонкімі вяснілачымі сьветлымі хмарок. А ў полі і ў лесі было ціха, толькі ў гары халарок. А ў полі і ў лесі было ціха, толькі ў гары халарок. А ў полі і ў лесі было ціха, толькі ў гары халарок.

цішы сьвіст яго быў надта сумны, ніваселы. А гом усе гучаў, але раскаты яго былі так глухі і далекі, што толькі чуткае вухо магло раслухаць яго. Івась ні ведаў, які гэта гом, але яму было страшна, і нейкая пісьная трывога калыхала яго душу.

Але што гэта? Які гэта гул? Скуль ен? Нічога падобнаго ні чуў Івась. Гул быў густы, магутны і блізкі, але трудна было распзнаць, адкуль ен ішоў. Івась углядаўся па баках, а гул ні пераставаў і на-зойліва лез у вушы. Ускінушы вочкі ў гору, убачыў Івась, як высока над галавою неслася нівадомая пташка. Але дзе ёсць такія пташкі? Не, гэта напэўна зьмей. Івася ахопіў страх. Зьмей зрабіў у возду-сі круг, крэху спусьціўся на піз.—Віз-з-з!—загу-ло ў гары, і зараз жа ў бок залезнай дарогі пачуў-ся страшэнны сгрэл, бы пярэнь ляснуу. Зямля здры-ганулася, па лесі паняслося, тарарахаючы, яго, як бы гэты зьмей рагатаў сваім страшным рогатом.

Івась бедны так перапалохаўся, што прытуліўся да хвойкі і увесь тросся і калаціўся.

Зноу зацішчалася штось у воздуці. Івась міма-вольна закрыву ручкамі твар і чакаў. Другі гук быў яшчэ грамчэйшы, яшчэ злосьней затарарахаў лес, і чорны густы дым паваліў ад будкі.

С плачам кінуўся Івась да дому. Будка была ўжо ўся ахвачана полымем, агнявістыя языкі лізлі яе дах, шугалі праз вокны і, як вужаві, віліся па сьценах...

А дзе ж ен сам, гэты стараж? Чаму ні відаць мацеры? Дзе яны? Чаму ні ратуець свайго набытку? — Мама, мамачка! Тата!— загаласіў Івась за-ламаўшы ручкі. Але ні маці, ні бацька ні вышлі на яго жалобныя прычытанні.

— А Божа-ж мой, Божачка!—галасіў нішчас-ны хлопчык, з вялікаго гора унаў ен на зямлю, біўся аб яе і грыз сыры пясок. І ніхто ні адазваў-ся на яго вялікае гора, адзін толькі разможысты дуб з асмаленым камлем і лісьцям пазіраў так горка і пакутна, як бы яму было блізка ні толькі свае ні-шчасце, але і нішчасце гэтаго беднаго сіроткі.

Тарас Гушча.

коўная Рада паставіла аб'явіць Украінскай Праваслаўнай Цэрквы, каб у царквах Украіны на службах Божых памяненьнях толькі: «Богалюбівую і Богахранімую Дзяржаву Украінскую, яе вышэйшую ўладу, Усеукраінскую Цэркоўную Раду і ўсё украінскае войско.»

Газета «Гроза». Пасля доўгага перапынку, выйшла зноў чорнасоценная газета «Гроза». Газета піша, што большыкі выявілі сябе больш істотна-рускімі, як генералы Алексееў, Рузскі і Каледзін. «Ці доўга працягнецца ўлада большыкоў, — піша газета, — ні ведамо, але самодзяржаўе ўжо маюмо. Цар блізка.»

Пагражаюць гілытыняю. На пасяджэнні петраградзкае рады выступіў Троцкі, які ў сваёй прамове сказаў, што рэвалюцыйная ўлада ні задумаецца паставіць на Дворцовай плошчы гілытыню. Ад імені левых с.-р. выступіў Фішман. Ён сказаў: ніхай Ленін і Троцкі, якія ўяўляюць сябе Маразаў і Рубежоваў, ні забываюць пра тое, як скончылі жыццё яны і што было пасля іх смерці.

25-я гадашчына Р. Р. С.

(Польскай Партыі Соцыялістычнай).

У снежні 1917 году споўнілася 25 гадоў ад той пары, калі з'явілася і пачала сваю працу Польская Соцыялістычная Партыя [Р. Р. С.] Пачатак партыі быў падложаны на зьездзе польскіх соцыялістычных дзеячоў у Парыжы ў лістападзе 1892 году асавааннем Звязьку заграічнага Соцыялістаў Польскіх, які ў лютым 1893 году злучыўся з «Пролетарыятамі» і стварыў Р. Р. С. Ад самага свайго пачатку гэта партыя ставіла на чале работніцкага руху ў Польшчы, разнаўраўваючы сваю чыннасць на ўсе тры, так званыя, «заборы» — частні адыйшоўшы да Расіі, Прусе і Аўстрыі.

Асабліва вялікія заслугі перад польскім пролетарыятам мае партыя за сваё змаганне з ўладаю рускага царызму ў Польшчы. Яна першая выразала ўстава за нізалежнасць Польшчы, разумеючы, што толькі спосаб арганізацыі пролетарыату ў абмежаваных умовах нацыі можа прывесці да палітэнічнага скітку. Найбольш сільнай партыя была ў 1904—1908 гадах, налічваючы ў сваіх радах дзесяткі тысяч членаў.

Праца Р. Р. С. была ні саўсім чужою і для нас, беларусаў. Шмат-хто, асабліва з першых яе працоўнікоў, быў родам з нашага краю. У Вілені заўсёды была арганізацыя Р. Р. С., і выходзіў партыйны орган, і ў ёй жа адбыўся ІІ зьезд партыі. Яе працай быў паложаны пачатак беларускага соцыялістычнага руху, бо працуючы сярод нашага работніцтва і сялянства партыя старалася разбудзіць у іх нацыянальнае самапачуццё. Гэта рабілася як на моцы паставы ІІ зьезду «каб у стасунках з проціў-урадовымі групамі другіх народаў... старанна будзіць у іх сепаратыстычныя бажанні» для супольнага злучэння царызму, так і дзеля таго, што многія члены Р. Р. С. — беларусы, толькі ў яе радах пачаўшы працу, задумаўшыся мо ў першы раз над нацыянальным пытаннем, пачулі і пазналі хто яны такіх.

Частка гэтых, у лоне Р. Р. С. пазнаўшых сябе соцыялістаў, увайшла потым у склад тых дзеячоў, якіх зазначана была першая беларуская соцыялістычная партыя «Беларуская Соцыялістычная Грамада».

Цяпер польскі народ стаіць перад новым нішчаснем. Сьветлая думка яго аб залечаным рана, аб злучаным народзе, гатова зацімніцца. Міжнародныя шэрагі што момант гатовы абкрыць яе так, як ім будзе выгоды і кінуць на шалькі як вымунчаную справядлівасць прывеску. Цяпер, як ніколі болей, польскай дэмакратыі патрэбны шчыры і ўсім жыццём сваім ёй адданыя сыны. Іх, гэтых праўдзівых сыноў народу дзюць партыя Р. Р. С.

Шабасам жа ёй сілы і нішчымасці на яе пачаўшым шляху.

А. Прушынскі.

Протэст.

Мінская Беларуска-Літвінская Грамада, як нацыянальная арганізацыя

няў-беларусаў, пратэстуе проці зачынення Усебеларускага Зьезду праз Раду «народных» Камісараў Заходняга Фронту і Обласці. Маладое пакаленне ні забудзе гэтага паскуднага гвалту над народам, які дамагаецца самавызначэння і заплімаць пагардаю людзей, якія робяць напоепрак сваім лезунгам.

Прэзідыум Грамады
Старшыня Т. Назаренко
Сабра старшыні } П. Мікевіч.
М. Романовіч.
Казначэй Т. Кірковіч.
Секрэтара } В. Александрэ.
Т. Калітоўская.

ДА БЕЛАРУСІ.

Прадуй, Беларусь,
На хвалу дзяўчаты,
Кажы, Беларусь,
Сваю праду сьмелей;
Удар, Беларусь,
У вечныя гулі зноў.

Удары, Беларусь,
Свой забыты залон.
Гэй, салдацкая моц,
Гэй, салдацкая моц,
І у дзень, і ў ноч
На старожа ты будзь.
Каб ісьці, дзе стоіць
(чуць!)
Хай з салдацкіх грудзей
На замалы ўсёй
Сказ ісьці, як страляе
«Беларусі хвала!»

Л. Родзевіч.

Статут Гуртка Старыцкай моладзі.

Жыць мова — жыць народ!

1). Усе сябры гуртка павінны высюка дзяржаць свой беларускі гонар: мы маем выдатную гісторычную мінуўшчыну і слаўную будучыню.

2). Шырыць сьведомасць між братоў беларусаў: знаёміць з гісторыяй Бацькаўшчыны, роднай літаратурай, нашымі патрэбамі і жаданнямі.

3). Падтрымліваць аднасьць з суседнімі гурткамі, каб весці супольную працу дзеля адраджэння роднага краю.

4). Клікаць у гурток усіх сьведомых беларусаў дзеля працы на родным грунце.

5). Кожны сябры гуртка павінен даляжыць старанна дапамагчы сьведомым беларусам злучыцца ў гурток.

6). Усе сябры гуртка павінны гаварыць між сабою і ўсюды толькі па-беларуску; вышэйшы беларускі газетны, часопісны і кніжны, які выходзіць на роднай мове і шырыць беларускую літаратуру.

У гурток злучыліся: Янка Паўлюкаў Колпак, Алесь Міхалаў Колпак, Адам Міхалаў Бабарэка, Алесь Юркаў Аніхоўскі, Янка Янкаў Бельмач, Петра Антосяў Зенюк, Уладзімір Паўлюкаў Колпак, Аўдось Якімаў Астронка, Адам Антосяў Бабарэка, Дзёніс Віктараў Кляйка, Стэпан Васілеў Верабей і Уладзімір Тодараў Мазалыка.

Старшыня гуртка абабралі Алесь Міхалаў Колпак, намомікам старшыні — Петра Антосяў Зенюк, пісарам — Алесь Юркаў Аніхоўскага.

14 снежня 1917 г.
С. Старыца, Слуцкага п., Мінскай губ.

Зьезд воінаў-беларусаў паўдз.-заход. фронту у г. Кіеві.

17-го снежня г. р. адчыніўся першы зьезд воінаў-беларусаў паўдз.-заход. фронту у г. Кіеві. Цікава было бачыць, з якімі палітычнымі наглядзімі зьявіліся асобнікі на зьезд. Ні ведаючы амаль што нічога пра беларускі рух і нават ворага настроеныя проці яго, бачучы ў ім чуць ні сепаратызм і т. п. поспаліхі. Але зразу кідалося ў вочы, што якога бы палітычнага пагляду ні былі прыехалішы на зьезд, відаць было, што ў кожнаго балела душа аб домі Беларусі і моцнае жаданне паматчы ёй. І вось, як толькі яны азнаёміліся з ідэяй беларускага адраджэння, тлумачылі, дзеля чаго нам патрэбна ўзяць справу Беларусі ў свае рукі і кожны рабіўся шчырым прыхільнікам беларускага руху. І можна наперад сказаць, што зьезд прыйдзе добра і зробіць многа карысці дзеля беларускага ідэі.

Старшыню зьезду выбралі сяб. Краскоўскі. Перш, чым разгледзіць змест зьезду, уносіцца праназначыць прасіць агульнабеларускі зьезд у Мінску, каб ён зараз жа паслаў прадстаўніка ад беларускага народу на мірную канфэрэнцыю, з чым усе згоджаюцца і ўхваляюцца такой рэзолюцыяй: «Вайсковы беларускі зьезд п.-а. фронту на сам перш абмяркаваўшы пытанне аб перагаворах на замірэнню паставіў: зьвернуцца да ўсебеларускага зьезду з дамаганнем, паставіваючы паставіць ад Нац. Бел.

Краёв. Уласці прадстаўніка на мірную канфэрэнцыю дзеля абароны праў Беларусі, яе нізалежнасці і цэласці».

Пасля ідуць даклады з мейсц, з якіх выяўляецца моцнае жаданне ўсіх беларусаў арганізацыя дзеля абароны сваіх беларускіх інтэрэсаў, патрэба аўтаноміі Беларусі, арганізацыі беларускіх войск, каб барацьбу сваю старонку ад безладзі і інш.

Адно можна было бачыць, што загаварыла ў беларуса нацыянальнае пачуццё і стыхійная сіла беларускага руху зломіць усе перанікіды, якіх будучы яму ставіцца на яго шляху.

Далей, на чарзе пытанне аб няпераным і будучым становішчы Беларусі. З дакладам на гэтым пытанні выходзіць сябар Леўчанко. Выказаўшы пра быўшую нізалежнасць і нацыянальны росквіт Беларусі ў часі Бел. Княж. Літ. — Рус., ён добра паказаў ўсе тые варункі, якіх вартулі беларускую нацыянальнасць і беларускую культуру і якім чынам дайшла Беларусь да няпераннага становішча. Свой даклад сьб. Леўчанко канчае паклікам да ўсіх беларусаў барацьбу право Беларусі. Зьезд пчыра вітае дакладчыка і дзякуе за працу. Чарга прамовцаў у адзін голас заклікае, што даволі апекаваць беларуса, што ён сам патрапіць зрабіць у сваёй хаці нарадак. Дзеля гэтаго канечная патрэба зараз жа утварыць краёвую Бел. Нар. Уласць. Прапануецца паслаць гелегр. агульнабеларускаму зьезду каб ён аб'явіў Бел. Народ. Рэспубліку.

З дакладам аб беларускім нацыянальным адраджэнні, беларускай літаратуры і мове выходзіць сьб. Фарботко. Ёго даклад робіць моцнае уражанне на ўсіх, накісваючы тую вялікую барацьбу лепшых сыноў Беларусі за беларускую культуру, мову і патрэбы Беларусі. У творах вядомых беларускіх пісьмнікаў як Марцінкевіч, Песлухоўскі, Богуніч, Я. Купала, Я. Колас, А. Гарун, М. Богдановіч і друг. чуецца крык пакрыўджанага цяжка беларуса, яго цяжкая доля, безпраўнае жыццё. Але віна і надзея на лепшую долю. Як і першаго дакладчыка, сьб. Фарботко шчыра і доўга вітае ўвесь зьезд.

20/хл 17 г. г. Кіев. П.—скій.

Беларускі тэатр.

«Апошняе спатканне» драма у 4-х дзеях Галубна.

Беларускі тэатр у апошнім часі прыдбаў колькі новых цінных, бо арыгінальных, сцэнічных твораў. Досыць успомніць «Раскіданае гняздо» Янкі Купалы, ды нідаўна надрукаваныя творы Тараса Гучыны «Антось Лата» і «На дарозі жыцця».

Каб прывітаць членаў усебеларускага зьезду, 14-го снежня у Мінскім горадз. тэатры быў паставлены новы сцэнічны твор В. Галуба: «Апошняе спатканне», драма у 4-х дзеях.

Новы сцэнічны твор узабачае арыгінальную беларускую тэатральную літаратуру яшчэ адной драмай.

Змест драмы такі: Селянін мае двух сыноў: старшаго, мацнейшаго, прызначыў для гаспадаркі; малодшаго, слабейшаго здароўя, аддаў у навук. Вось малодшы сын, гарачы, сьветлая, добрая натура, скончыўшы гімназію, маніцца паехаць вучыцца яшчэ вышэй і больш, каб быць пацехай на старасць сваім бацькам.

Ён і пакідае сваіх бацькоў, якіх галосіць, быццам бы прадчуваючы, што іх сын загіне. У вышэйшай школе іх малодшы сын працуе падчас палітычнага руху 1905 году, з гарачай верай у сьветлую і шчаслівую будучыню працоўнага народу, ідзе ваеваць з насіствам царскіх слуг, на гвалт адказвае гвалтам, застрэліўшы тырана, які зьдэкаваўся над народам, — і арыштаваны, пападае ў царскі вастрот. Там ён перш і мучыцца думкай, што яго ахвяра ні памагла, што сонце свабоды ні скоро заснеа; успомінае сваіх бедных бацькоў, сваю нішчасьную цяжкую моладасьць, нарашці, калі прыходзіць і чытаць яму і яго тава-рышам прыгавор на смерць, устрыпа-нуўшыся, пачынае ўзгадваць дух сва-

ім сябром ды раіць ім спакойна і смирна глянуць у вочы смерці. Скончыўшы свае словы, угледаюцца ў нейкі добра знаёмы яму твар селяніна, каторага прывялі так сама на смертную кару і, калі праціталі у прыгаворы на смерць прозвішча яго старэйшаго брата, раптоўна кідаюцца яму на шыю, цалую яго і ад ніспадзеянай болі душы і сэрца, падае мёртвы.

Пасля драмы былі дэкламацыі, сьпеўкі ды танцы.

Дэкламавалі артысты: малыя дзеткі ад 8-мі гадоў і старшыя людзі. Дэкламацыя наогул выйшла надта добра, падбор вершаў быў старанны і цікавы. Запраставаць толькі трэба проці артысты, які стаў зьдэкавацца (бо хіба толькі так назваць можна) над аднаведаннем Ядвігіна ІІ. «З маленькім біленкам». Так перакруціць, папсаваць твор пісьмніка, — праўдзівы артыста асьмеліцца ні павінен.

Сьпеўкі малы прыпаміналі беларускія народныя песні. Відаць было, што адно толькі словы беларускія — малодзія ж украінская або вялікаруска. Рэпартуар беларускага хору у Вілені быў і лепшы і цікавейшы з артыстычнага боку. Ці ні можна бы яго ўвесці ў нас?

Найгорш выйшлі танцы. Ані параўнаць іх з танцамі, якіх мы бачылі ў беларускім тэатры нябожчыка Ігната Буйніцкага. Такого артысты-танцора мы, мусіць, ужо і ні спаткаем! А гдзе і калі даведзецца яшчэ пабачыць нам беларускія танцы: «мянеліцу», «гневаша», «круцелі», «мольніца», «таўкачкі», «царэшку», «падушачку»? Няўжо-ж гэта ўсё з нябожчыкам Ігнатам Буйніцкім зыйшло ў магіду?

Ромуальд Земкевіч.

«Апошняе спатканне»

У Мінскім гарадзкім тэатры 14-го снежня адбыўся беларускі спектакль. Ставілі «Апошняе спатканне» В. Галуба.

Дзіўна нікаторыя «драматургі» і «артысты» глядзяць на тэатр наогул і на беларускі тэатр асобста. Ім здаецца, што драму можна сасьдэбаць экспромтам, — сеў, напісаў і — гатова! Ім здаецца, што любому чалавеку з вуліцы можна зрабіцца артыстам. Надзеў ляміную скуру і паказвай у цырку льва. Ім здаецца, што гэроі беларускай драмы павінны гаварыць вульгарна, што пазначаецца «па мужыцку». Гэта называецца малеваль праўдзівае жыццё. Ім здаецца, што да кожнаго беларускага драматычнага твору, як масто да хлеба, трэба дадаць сьпева, і слабенькі хор павінен, — ні к селу, ні к гораду, — сьпеваць, дзе трэба і дзе ні трэба.

Што датыча «Апошняго спаткання», то ўзніць гэты твор у рамках крытыкі — нельга. Німа ні драматычнага наросету, ні ігры. Ад гэтай драмы, як шкільет, астаецца толькі адзін голы сюжэт, праўда, ужо зьбіць, але, ведаючы тэхніку тэатральную, і маючы літэрацкае пачуццё, можна было-б апрацоваць болей-меней ні што сабе рэч.

Ці ведаеце вы, «дзедзі Апалонавы» што тэатр гэта палац шугарства, хараста, патхнення і найвышэйшая асалода для душы?

Трэба быць дастойным і асьцярожным жрэчом ў гэтым сьвятым хорамі.

Тым болей, беларускі тэатр павінен быць акрысцізаваным чыстай атымі, шугарства і мовы. Ён яшчэ дужа малады і яго пачаць рознымі вульгарнымі выразамі, балаганнымі рэчамі, як кавалі з «Апошняго спаткання», як «Забывіся падпірацца», ці дэкламацыя «З маленькім біленкам» — яшчэ рана.

Раней дзіце беларускаму тэатру нясьвічнае афарэзаваць, а потым, с часам, дзеля спецыяльных ахвотнікаў, прыдуць і балаганы, шантаны і розныя кіно-выкрутасы.

Ніхай пэтаклі, ні адказваючы ўсяму выпадку сказаному, стануць у нас «апошнім спатканнем». А праўдзівы беларускі тэатр будзе, — мы ў гэтым пэўны.

С.—л.

Рэдактар Я. Лёсін.

